

РЕФОРМУВАННЯ ЗМІСТУ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ У ФРАНЦІЇ ТА УКРАЇНІ НА ПОЧАТКУ ХХІ СТОЛІТТЯ

У статті здійснено порівняння реформування французької та української систем шкільної освіти. Визначено такі критерії для зіставлення: структура досліджуваних систем; тривалість навчання в середній школі; цілі навчання; концептуальна основа формування змісту освіти; річне навчальне навантаження на учня; зміст шкільних програм; вибір підручників; часові рамки здійснення реформи; напрями реформування; роль держави і суспільства у реформуванні змісту шкільної освіти; моніторинг успішності учнів в опануванні змісту навчальних програм. В результаті порівняльно-педагогічного аналізу нововведень у галузі змісту шкільної освіти в Україні та Франції визначено спільні для обох країн тенденції у цій царині, а також відмінності у впровадженні реформ.

Постановка проблеми. На початку ХХІ ст. в усіх провідних країнах світу відбуваються освітні реформи, в яких особлива увага приділяється цілезорієнтованим стратегіям функціонування освіти, посиленню ролі самого учня в навчально-виховному процесі, активізації освітнього середовища (посилення освітнього рівня спільноти) і навчально-процесуального (що забезпечується безпосередньо в закладах шкільної освіти), розширенню впливу інформаційних технологій, зміні ролі вчителя. Відповідно і зміст освіти зазнає стрімких трансформацій, адже він запозичується і безперервно поповнюється із культурної спадщини різних країн і народів, із різних галузей науки, які постійно розвиваються, а також із життя і практики людини. Для України вивчати світові тенденції розвитку змісту освіти загалом і шкільної зокрема є надзвичайно важливою потребою. Не менш актуальним є зіставлення, порівняння поступу змісту вітчизняної освіти з відповідними процесами в європейських країнах, зокрема у Франції, яка вирізняється високою якістю і ефективністю шкільної освіти.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Про актуальність зазначеної теми свідчить значна кількість українських компаративістів, що досліджують зарубіжну педагогічну теорію та практику: Н. М. Лавриченко, А. В. Василюк, В. М. Жуковський, Г. С. Єгоров, О. В. Матвієнко, Б. Ф. Мельниченко, Л. П. Пуховська, А. А. Сбруєва.

У статті маємо намір порівняти реформування змісту загальної середньої освіти у Франції та Україні, для чого ми визначили такі критерії: структура досліджуваних систем; тривалість навчання в середній школі; цілі навчання; концептуальна основа формування змісту освіти; річне навчальне навантаження на учня; зміст шкільних програм; вибір підручників; часові рамки здійснення реформи; напрями реформування; роль держави і суспільства у реформуванні змісту шкільної освіти; моніторинг успішності учнів в опануванні змісту навчальних програм.

Таблиця 1.

Порівняння загальної середньої освіти у Франції та Україні

№		Україна	Франція
1.	Структура середньої освіти	4+5+2	5+4+3
2.	Тривалість навчання	11 років (початкова школа – 4 роки, основна середня школа – 5 років, старша середня школа – 2 роки).	12 років (початкова школа – 5 років, коледж – 4 роки, ліцей – 3 роки).
3.	Цілі навчання	Забезпечити моральний, інтелектуальний, фізичний, художньо-естетичний розвиток учнів, виховання громадянина демократичного суспільства.	Забезпечити всім без винятку молодим людям рівний доступ до якісної освіти.
4.	Концепція формування змісту освіти	Особистісно-зорієнтований, компетентнісний підхід.	Особистісно-зорієнтований, компетентнісний підхід.
5.	Навчальне навантаження на учня	Початкова школа – 700-790 год. Базова середня школа – 860-950 год. Старша середня школа – 1030 год.	Початкова школа – 864 год. Колеж – 900-1008 год. Ліцей – 1080-1440 год.
6.	Структурування загальної середньої освіти.	Обов'язкові освітні галузі: мова і література, суспільствознавство (або громадянознавство), художня культура (або мистецтво), природознавство, математика, інформатика, технології, основи здоров'я і фізична культура.	Обов'язкові освітні галузі: французька, іноземні мови, громадянознавство, історія-географія, математика, експериментальні науки, технологія, культура та мистецтво, фізкультура та спорт.

7.	Вибір підручників	Затверджені міністерством освіти.	За вибором вчителя, після затвердження шкільною радою.
8.	Період	2000-2012 рр.	2005-2012 рр.
9.	Напрями реформування	Стандартизація змісту освіти, запровадження зовнішнього незалежного оцінювання (ЗНО), введення профільного навчання в старшій школі.	Стандартизація змісту освіти, поглиблене навчання іноземних мов та ТІС, посилення профорієнтаційного компоненту змісту освіти, індивідуалізація та диференціація для забезпечення рівного доступу учнів до якісної освіти.
10.	Роль держави і суспільства у реформуванні	Недостатня поінформованість громади.	Широка участь громади в обговоренні проектів реформ.
11.	Моніторинг навчальних досягнень учнів	Вперше – участь в TIMSS в 2007 році.	PIRLS, PISA (з початку проведення).

Виклад основного матеріалу. Система загальної шкільної освіти Франції має таку структуру:

- дошкільна освіта (вік дітей: 2-6 років): материнські школи;
- початкова освіта – 5 років навчання (вік учнів: 6-11 років): початкова або елементарна школа, яка складається з трьох циклів навчання і розподіляється на: 1 клас – підготовчий курс (CP), 2 клас – початковий курс 1-й рік (CE1), 3 клас – початковий курс 2-й рік (CE2), 4 клас – середній курс 1-й рік (CM1), 5 клас – середній курс 2-й рік (CM2);
- базова середня освіта – коледж: 4 роки навчання (вік учнів: 11-15 років), який складається з трьох циклів навчання: 6-й клас – цикл спостереження і адаптації, 5-й і 4-й клас – центральний цикл, 3-й клас – цикл орієнтації;
- повна середня освіта – ліцей: 3 роки навчання (вік ліцеїстів: 15-18 років), який поділяється на: цикл визначення – 2-й клас ліцею, цикл випускний (завершальний) – 1-й та випускний класи ліцею.

В Україні загальна середня освіта структурована наступним чином:

- дошкільна освіта: дитячий садок (3-6 років);
- початкова освіта: 1-4 класи початкової школи (6-10 років);
- базова середня освіта: 5-9 класи середньої школи (10-15 років);
- повна середня освіта: 10-11 класи середньої школи (15-17 років).

Як бачимо, у Франції повна середня освіта триває 12 років, в Україні – 11 років. У Франції більше часу відводиться на початкову освіту, яку французькі педагоги сприймають як вирішальну і визначальну для успішного проходження освіти впродовж наступних шаблів шкільної освіти, а також упродовж життя. Безперечним успіхом французької освітньої системи можна вважати досягнення масовості дошкільної підготовки, якою охоплено більше 90 % дітей дошкільного віку, тоді як в Україні ця цифра становить лише 56 % від загальної кількості дітей віком від 1-го до 6-ти років.

Зміст загальної середньої освіти в Україні поділяється на два компоненти: інваріантний та варіативний. Інваріантний компонент визначає обов'язкові для вивчення в усіх загальноосвітніх навчальних закладах навчальні предмети, що має забезпечити досягнення кожним випускником середньої школи мінімального обов'язкового освітнього рівня незалежно від типу навчального закладу чи його регіональної належності. Він складається з таких предметів і курсів (освітніх галузей): "суспільствознавство" – історія України, всесвітня історія, українознавство, основи суспільствознавства, право, економіка, "Людина і Світ"; "мова і література" – українська мова, українська література, мова і література національних меншин, іноземна мова, зарубіжна література; "культуроснавство" – музика, образотворче мистецтво, основи етики й естетики; "природознавство" – природознавство, фізика і астрономія, хімія, біологія і екологія, географія; "математика" – математика, алгебра, геометрія; "фізична культура і здоров'я" – фізична підготовка, допризовна підготовка юнаків, безпека життя і діяльності людини, валеологія; "технологія" – трудове навчання, виробничі технології, основи виробництва, інформатика.

Зміст цих обов'язкових для вивчення предметів, що складають базу загальної середньої освіти, визначається, передусім, державним стандартом. На їх вивчення припадає 80 % навчального часу, з якого 35 % відведено на вивчення суспільно-гуманітарних навчальних дисциплін, 25 % природничо-математичних, 16% – оздоровчо-трудова, 5 % – естетичних наук.

У Франції зміст освіти теж поділяється на обов'язкові для всіх учнів предмети та предмети за вибором (в коледжі – два предмети на вибір, у другому класі ліцею – п'ятнадцять предметів, що визначають профіль навчання на завершальному циклі). До переліку шкільних навчальних предметів входять французька (рідна) мова та література, іноземні мови, громадянство, історія-географія, математика, експериментальні науки, технологія, культура та мистецтво, фізкультура та спорт. Навчальний час у французькій школі розподіляється

так: 46 % – гуманітарний цикл, 21,5 % – природничо-математичний, 10 % – художньо-естетичний, 21 % – оздоровчо-трудова цикл [1: 201].

Як бачимо, у французькій школі більше навчального часу відводиться на гуманітарний, художньо-естетичний та оздоровчо-трудова цикли, натомість в українських школах більше уваги приділяється природничо-математичним дисциплінам.

Інтеграційним стрижнем, основою і принципом становлення національної системи освіти є її якість. Якщо проаналізувати глобальні зміни, які відбувалися в галузі освіти України та Франції за останні десять років, то можна побачити, що обидві держави в цей період активно реформували системи освіти загалом і загальної середньої освіти зокрема. Однак Україна проводить реорганізацію системи освіти з метою приведення її у відповідність до вимог ринкової економіки і відкритого демократичного суспільства, а Франція реформує систему загальної середньої освіти під гаслом забезпечення всіх учнів школи рівним доступом до *якісної* освіти.

В обох країнах розроблені нормативно-правові документи в галузі освіти, які визначили принципи та напрями сучасного реформування національних освітніх систем: у Франції це – Освітній кодекс (Code de l'éducation), Закон про орієнтацію і програма для майбутнього школи (La loi d'orientation et de programme pour l'avenir de l'Ecole) від 2005 року, в Україні – закон "Про загальну середню освіту", державна програма "Освіта. Україна XXI століття", Доктрина розвитку освіти в Україні.

Стратегічним напрямом розвитку як для України, так і для Франції, є утвердження гуманістичної парадигми шкільної освіти з опорою на загальнолюдські цінності та цінності європейської демократії. Задекларований в обох країнах особистісно-зорієнтований, компетентнісний підхід до формування змісту освіти пов'язаний з визнанням значимості знань як рушія суспільного добробуту та прогресу. Зміни стосуються створення нових освітніх стандартів, оновлення та перегляду навчальних програм, змісту навчально-дидактичних матеріалів, підручників, форм і методів навчання.

Спільною тенденцією реформування шкільної освіти в Україні та Франції є стандартизація підходів до шкільного навчального процесу та показників його якості. Стандартизація (англ. standart – зразок, еталон, модель, які беруть за вихідні для зіставлення з ними інших подібних об'єктів [2]) є однією із сучасних тенденцій розвитку змісту шкільної освіти. Освітні цілі, відображені в українських шкільних освітніх стандартах, передбачають, що зміст ґрунтується на загальнолюдських цінностях та принципах науковості, полікультурності, світського характеру освіти, системності, інтегрованості, єдності навчання й виховання, на засадах гуманізму, демократії, громадянської свідомості, взаємоповаги між націями і народами в інтересах людини, родини, суспільства, держави. Проте всеохопне визначення цілей не досить чітко окреслює кінцеві результати навчання, які мають бути спрямовані на набуття учнями життєвих компетентностей, що дозволять дитині навчатись, виконувати соціальні завдання та реагувати на потреби часу. На думку деяких українських учених (В. Громовий, О. Гірний, С. Клепко), проблемна ситуація полягає в тому, що діючий Державний стандарт загальної середньої освіти зазначених освітніх результатів не обумовлює. Школа залишається забюрократизованою "фабрикою знань" радянського зразка [3].

Оновлення змісту освіти у французькій школі також значною мірою пов'язане з розробленням національних освітніх стандартів. Нові навчальні програми спрямовані на розвиток здібностей, умінь і компетентностей діяти та застосовувати знання в різних ситуаціях. На державному рівні визначені цілі і стандартизовані вимоги, орієнтири, система контролю та оцінки, пропонуються нормативи і умови, що гарантують реалізацію цих освітніх імперативів.

З метою стандартизації середньої освіти у змісті освіти французької школи виділені: для початкової школи – спільна основа знань (наголос ставиться на такі дисципліни, як рідна мова, математика та моральне виховання), в коледжі – ядро знань (інваріантна частина змісту освіти), в ліцеї – спільна платформа (спільні предмети першого року навчання). Навчальні плани французької школи орієнтовані на результат навчання: оцінювання проводиться не лише в кінці навчання, а й на початку кожного циклу навчання для організації навчального процесу згідно з потребами учнів, в школі введений індивідуальний щоденник компетентностей для оцінювання знань учнів.

Ще однією тенденцією реформування змісту шкільної освіти у Франції стало впровадження компетентнісного підходу до змісту освіти, що відбувається системно, послідовно і ґрунтовно. В програмах з кожного предмета детально зазначені компетентності, якими необхідно оволодіти на кінець навчання на даному етапі навчання. Розроблено низку методичних порад для вчителів щодо допомоги учням в оволодінні відповідними компетентностями та щодо їх оцінювання, зокрема – щоденник компетентностей. Натомість, в українських програмах, попри задекларований компетентнісний підхід до змісту та оцінювання, недостатньо розроблений зазначений підхід. Так, на думку української вченої О. Овчарук, досягнення життєвих компетентностей не представлено як результат навчальних досягнень учнів та не закладено в систему оцінювання навчальних досягнень школярів [4: 165].

Привертають увагу французькі підходи до укладання та застосування підручників. У Франції педагоги мають певний ступінь свободи у виборі не лише методів роботи з учнями, а й у виборі підручників, так як не існує офіційного органу затвердження підручників. У французькій школі на початку кожного навчального року шкільна рада затверджує і купує підручники, вибрані вчителями для кожного класу (в початковій школі кошти для підручників забезпечує мерія, в коледжі – держава, а в ліцеї – це обов'язок батьків). Між видавцями та авторами підручників (якими, зазвичай, є вчителі-практики у співпраці з університетськими викладачами чи інспекторами освіти) існує вільна конкуренція, яка приводить, за законами ринку, до підвищення якості книг.

В українській школі використовуються, головним чином, підручники, затверджені Міністерством освіти. На нашу думку, цей факт надзвичайно уповільнює процеси реформування в українській школі. Адже потрібно більше часу для проходження всіх бюрократичних сходинок для кожного нового підручника і буває так, що підручники надходять у школу з запізненням у кілька років, коли їхній зміст стає застарілим. Це зазначив у виступі на Парламентських слуханнях: "Впровадження 12-річної загальної середньої освіти в Україні: проблеми та шляхи їх подолання" 9 червня 2010 року Міністр освіти і науки Д. В. Табачник: "конкурсний відбір підручників не забезпечив підвищення їх якості" [5].

Якість освіти набуває особливої ваги в сучасному світі. Суспільства, зокрема й українське, повною мірою усвідомлюють важливість якості освіти для перспективного розвитку країни. Починаючи з 2008 року в Україні проводиться всеохопне зовнішнє незалежне оцінювання (ЗНО), яке засвідчило організаційну спроможність утілювати великомасштабні системні реформи. Це найбільш суспільно значуща і масштабна подія в українській освіті за останні роки, яка має стратегічний характер. Запровадження процедур вимірювання якості освіти, стало важливим етапом у розвитку системи освіти України і дало змогу наблизитись до кращого зарубіжного досвіду моніторингу якості освіти. У Франції вже накопичено значний досвід зовнішнього незалежного оцінювання, адже прообраз українського ЗНО – екзамен на ступінь бакалавра (БАК) тут існує вже більше століття. В. Кремень, посилаючись на світову практику, вважає технологію стандартизованого тестування найбільш ефективною формою педагогічного контролю [6: 357].

Ще одним засобом отримання інформації про стан освіти в країнах є міжнародні моніторингові дослідження якості шкільної освіти. Міністерство освіти України спільно з Академією педагогічних наук розробило заходи щодо створення системи моніторингових досліджень якості загальної середньої освіти та участі України у міжнародних порівняльних дослідженнях якості освіти. Крім того, намічено план проведення національних та участі у міжнародних моніторингових дослідженнях на 2008-2012 роки. Так, у 2012 році заплановано участь у дослідженні навчальних досягнень учнів 15-річного віку (PISA) (природничо-математична грамотність, грамотність читання).

У Франції проводиться серйозна робота з оцінювання ефективності діяльності національної системи середньої освіти та навчальних досягнень учнів. Зокрема, йдеться про оцінювання оволодіння учнями спільним ядром знань та компетентностей в кінці початкової школи та коледжу, оцінювання основних шкільних знань та навичок молодих людей віком 17-ти років в межах підготовки до виконання військового обов'язку громадян до захисту Вітчизни (цей тест називається днем підготовки до захисту Вітчизни – JAPD – la journée d'appel de préparation à la défense), екзамену на ступінь бакалавра (БАК), міжнародні порівняння навчальних досягнень учнів (PISA, PIRLS, TIMSS).

Можна виявити багато спільного у тенденціях розвитку національних освітніх систем України та Франції, проте існують і певні відмінності, зокрема: проведені дослідження й опитування серед української педагогічної громадськості дають підстави стверджувати, що сучасний зміст шкільної освіти в Україні не достатньо орієнтований на потреби сучасного суспільства, ринку праці, запити на продовження освіти у вищих [4: 19]. Незважаючи на реформи, в освіті нашої держави і далі існує критична маса проблем, загрозлива для поступу України та її інтеграції у європейський та світовий освітній простір. Труднощі на шляху вдосконалення освіти пов'язані, зокрема, з тим, що держава та прості громадяни, по-різному оцінюючи стан реформування освіти, не об'єднують зусиль для здійснення реформ. Потреба в залученні до здійснення освітніх реформ всіх учасників освітнього процесу є очевидною. У "Європейському звіті про якість шкільної освіти" (2000) справедливо сказано: "Рішення повинні мати право приймати ті, кого більше за всіх зачіпають їх наслідки" [7: 85]. Проблеми модернізації української освіти є наслідком освітньої політики, яка, на жаль, в нашій державі формується переважно міністерством освіти. На сьогодні у нас не створено реальних умов для участі громадськості в процесі вироблення та ухвалення рішень в освітній галузі. Відсутність поєднання державних і громадських важелів у визначенні ефективності навчання і виховання учнів є одним із недоліків управління загальною середньою освітою в Україні.

Натомість у Франції діти, батьки, учителі, директори шкіл є ключовими фігурами, активними учасниками реформування шкільної освіти з метою поліпшення її якості. Перефразовуючи Шарля де Голля, "освітні реформи – надто важлива річ, щоб довіряти їх тільки реформаторам" [8]. Процедури впливу громадської експертизи у Франції полягають у проведенні періодичних національних обговорень розвитку національної освіти, під час яких громадяни навчаються культури обговорення (дебатів) та беруть участь у підготовці закону, посилюючи його легітимність. Кожен етап формування освітньої політики є доволі прозорим: громадськість, профспілки, адміністрація, міністерство чи депутати – всі змушені зважати на результати національного обговорення.

Успіхові освітніх реформ значною мірою сприяють інвестиції в освіту. У Франції такі інвестиції вважають найприбутковішим вкладанням коштів. З розгортанням процесів децентралізації у Франції заклади шкільної освіти фінансуються з державного та місцевого бюджетів, які доповнюють один одного, що дає змогу активно і швидко впроваджувати нововведення в зміст освіти. В Україні фінансову ситуацію визначають особливості державного управління, а саме: відбувається планово-адміністративний розподіл ресурсів; фінансування освіти за роки незалежності відбувається за залишковим принципом; планування фінансування здійснюється з розрахунку на поточний фінансовий рік; фінансова самостійність навчальних закладів обмежена, що викликає уповільнення модернізації змісту освіти, впровадження нових підручників тощо.

Висновки. Отже, можна побачити багато спільного в реформах змісту загальної середньої освіти України та Франції. Модернізація змісту освіти відбувається в обох країнах завдяки таким подходам:

- стандартизація змісту освіти;
- диференційовані підходи у виборі шляхів і методів засвоєння учнями програмових знань;
- адаптація змісту навчальних програм до індивідуальних здібностей і можливостей учнів;
- поступове ущільнення і ускладнення змісту програм (концентрична будова) за рахунок міждисциплінарних підходів;
- компетентнісний підхід до оцінювання навчальних досягнень учнів.

Проте, якщо у Франції реформування відбувається системно, послідовно й успішно, завдяки підтримці держави та громади, то в Україні, на превеликий жаль, не все із визначених завдань вдалося зреалізувати повною мірою. Концептуальні засади 12-річної освіти розроблялися й приймалися в роки стрімкого економічного зростання країни. Економічної кризи ніхто не прогнозував. Реалії свідчать, що сьогодні Україна замикає першу сотню країн світу за рівнем використання інформаційно-комунікаційних технологій; конкурсний відбір підручників не забезпечив підвищення їх якості; оновлення змісту освіти пішло шляхом перевантаження навчальних програм; реформування системи підготовки вчителів так і не було проведено. А за останні два роки були взагалі "заморожені" всі державні програми в освітній галузі. Справедливе гасло: "Рівний доступ до якісної освіти" так і залишилося лише гаслом [5].

Водночас, за останнє десятиліття в Україні накопичено певний досвід позитивного реформування системи освіти, зокрема: створення приватних та спеціалізованих шкіл; перехід до нової системи оцінювання учнів; запровадження системи пошуку, розвитку і підтримки обдарованих учнів; підвищення рівня підготовки наукового й педагогічного кадрового потенціалу; поширення досвіду стажування фахівців за кордоном, педагогічні інновації.

Звичайно, в обох країнах існує ще чимала кількість невирішених освітніх проблем, проте Франція має значний позитивний досвід реформування шкільної освіти, що, безперечно, заслуговує на увагу фахівців.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Cour des comptes. L'éducation nationale face à l'objectif de la réussite de tous les élèves [Електронний ресурс]. – mai 2010. – Режим доступу : www.ccomptes.fr.
2. Педагогический глоссарий [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://mediateka.edu54.ru/p36aa1.html>.
3. Клепко С. Від державного стандарту загальної середньої освіти до національного курикулуму [Електронний ресурс] / С. Клепко // Біла книга // Сили змін та вектори руху української освіти. – Режим доступу : <http://www.ualogs.kiev.ua/toprint.html?id=1789>.
4. Овчарук О. Компетентності як ключ до оновлення змісту освіти. Стратегія реформування освіти в Україні : Рекомендації з освітньої політики / О. Овчарук. – К. : "К.І.С.", 2003. – 296 с.
5. Тези виступу Міністра освіти і науки Д. В. Табачника на Парламентських слуханнях : "Впровадження 12-річної загальної середньої освіти в Україні : проблеми та шляхи їх подолання" 9.06.2010 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.mon.gov.ua/ministry/head/tabachnyk/dopovid/09_06_10.doc.
6. Кремень В. Г. Освіта і наука в Україні – інноваційні аспекти. Стратегія. Реалізація. Результати / В. Г. Кремень. – К. : Грамота, 2005. – 448 с.
7. Європейський звіт про якість шкільної освіти // Постметодика. – 2002. – № 5–6 (43–44). – С. 83–92.
8. 112 Реформи надто важливі, щоб довіряти їх лише реформаторам [Електронний ресурс] / 11-12-2007. – Режим доступу : <http://upper.org.ua/library/65.html>.

REFERENCES (TRANSLATED & TRANSLITERATED)

1. Cour des comptes. L'éducation nationale face à l'objectif de la réussite de tous les élèves [Elektronnyi resurs]. – mai 2010. – Rezhym dostupu : www.ccomptes.fr.
2. Pedagogicheskii glossarii [Pedagogical Glossary] [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu : <http://mediateka.edu54.ru/p36aa1.html>.
3. Klepko S. Vid derzhavnogo standartu zagal'noi seredn'oi osvity do natsional'nogo kurikulumu [From the State Standard of General Secondary Education to the National Curriculum] [Elektronnyi resurs] / S. Klepko // Bila knyga. Syly zmin ta vektory rukhu ukrains'koi osvity [The White Book. The Power of Changes and Vectors of the Ukrainian Education]. – Rezhym dostupu : <http://www.ualogs.kiev.ua/toprint.html?id=1789>.
4. Ovcharuk O. Kompetentnosti iak kluch do onovlennia zmistu osvity. Strategiiia reformuvannia osvity v Ukraini : rekomendatsii z osviti'oi polityky [The Competences as the Key to the Update Content of Education. Strategy of Reformation of Education in Ukraine : Recommendations from the Educational Policy] / O. Ovcharuk. – K. : "K.I.S.", 2003. – 296 s.
5. Tezy vystupu Ministra osvity i nauky D. V. Tabachnyka na Parlaments'kykh slukhanniakh : "Vprovadzhennia 12-richnoi zagal'noi seredn'oi osvity v Ukraini : problemy ta shliakhy ikh podolannia 9.06.2010 [Speech Theses of Minister of Education and Science D. V. Tabachnik on the Parliamentary Hearings: "Introduction of 12-Years-Old General Secondary Education in Ukraine : Problems and Ways of Their Overcoming 9.06.2010] [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu : http://www.mon.gov.ua/ministry/head/tabachnyk/dopovid/09_06_10.doc.
6. Kremen' V. G. Osvita i nauka v Ukraini – innovatsiini aspekty. Strategiiia. Realizatsiia. Rezul'taty [Education and Science in Ukraine – Innovative Aspects. Strategy. Realization. Results] / V. G. Kremen'. – K. : Gramota, 2005. – 448 s.
7. Evropeis'kyi zvit pro yakist' shkil'noi osvity [The European Report about the Quality of School Education] // Postmetodyka [Postmethodology]. – 2002. – № 5–6 (43–44). – S. 83–92.
8. Reformy nadto vazhlyvi, shchob doviriaty ikh lyshe reformatoram [The Reforms are too Important, to Entrust them Only to the Reformers] [Elektronnyi resurs] / 11-12-2007. – Rezhym dostupu : <http://upper.org.ua/library/65.html>.

Папіжук В. А. Реформирование содержания общего среднего образования во Франции и Украине в начале XXI века.

В статье сравнивается реформирование французской и украинской систем школьного образования. Определены такие критерии для сравнения: структура изучаемых систем; продолжительность обучения в средней школе; цели обучения; концептуальная основа формирования содержания образования; годовая учебная нагрузка на ученика; содержание школьных программ; выбор учебников; временные рамки проведения реформ; направления реформирования; роль государства и общества в реформировании содержания школьного образования; мониторинг успеваемости учащихся в овладении содержанием школьных программ. В результате сравнительно-педагогического анализа нововведений в отрасли содержания школьного образования в Украине и Франции определены общие для обеих стран тенденции в этой области, а также отличия во внедрении реформ.

Papizhuk V. O. Reforming the Contents of the General Secondary Education in France and Ukraine at the Beginning of the XXI Century.

The reforming of French and Ukrainian school educational systems is compared in this article. The following criteria for comparison are defined: the structure of the studied systems, the study duration in the secondary school, the aims of education, the conceptual basis of the educational content formation, the annual teaching capacity for a student, the content of curricula, the selection of textbooks, the time limits for reforms, the directions of the reforming, the role of state and society in the reforming the school education content, the monitoring of students' progress in mastering the content of curricula. As a result, the comparative analysis of the pedagogical innovations in the field of the school education content in Ukraine and France identifies common trends for both countries in this area as well as differences in the implementation of reforms.